

8 איוב ויבשת

נולדתי במחוז טיגריי במדינת אתיופיה (חבש) למשפחת "ביתא ישראל" בעלת אמונה של עלייה לירושלים. אמי עבדה למחייתנו בקדרות, ואבי עבד לפי העונות בחקלאות, בחרשות, בתיווך ובמסחר.

טרם הולדתי שמע אבי, מתוקף היותו סוחר ומתווך, כי קיים יצוא בשר מאסמרה (אריתריאה) ממפעל האטליז (אינקודו) לארץ ישראל, מנהלת אותו חברה ישראלית והשוחטים הם רבנים יהודיים מישראל. אבי יצא עם כמה מבני כפרו ועם בן דודו לאסמרה לעבוד שם, ובמקביל לברר על דרך אפשרית לעבור משם לארץ ישראל.

הם התקבלו לעבודה, ותוך כדי העבודה באטליז (אינקודו) נפגש אבי עם מנהל המפעל. אותו מנהל מפעל נזכר שהיה לו בעבר ויכוח סוער עם אבי כשהיה מתווך בהמות, ובשל אותו ויכוח לא יצאה לפועל העסקה עליה התווכחו. הוא פנה לאבי והורה לו: "צא מיד מהמפעל!" אבי לא הבין למה וביקש ממנו הסבר ואף ניגש למנהל המשמרת, אך מאום לא עזר ואבי אולץ לעזוב ולחזור למחוז

ברוך השם, ולאחר מיונים, מבחנים וגיוברים התקבלתי למשטרת ישראל ושם שירתי במספר יחידות טובות ומשפיעות, נותן את חלקי למדינה כפי שהיא נתנה לי, למרות שהמקצוע בו בחרתי לא קל בעליל (ולא מדובר בפן הפיזי).

אני מלא הודיה לבורא עולם שעברתי בהצלחה חוויה משמעותית כל-כך בחיי של תלאות המסע, שינוי תרבות ושפה ומאכלים, היום ברוך השם אני נשוי באושר לשלומית (זיית) לבית אברהם אינגדשט, גם היא ילידת אתיופיה שעברה את אותו תהליך ולנו שלושה בנים: איתמר, אריאל ושילה

סרוק לצפייה בתמונה זו

טיגריי. חבריו ובן דודו שנשארו שם לעבוד, אכן עלו לארץ ישראל.

יש לציין כי האוריינטציה של אותם הצעירים, כולל אבי, הייתה שדרך העבודה באסמרה יעלו ארצה ויגשימו את החלום של כל "ביתא ישראל" לדורותיהם. העניין של העלייה לארץ ישראל היה חקוק בעצמותיהם של כל חברי קהילת "ביתא ישראל". בכל מקום ובכל סיטואציה הייתה ירושלים מוזכרת בבקשה מבורא עולם לעלות אליה אפילו ליום אחד, רק לזכות ולראותה.

בתקופתו של האוויין יוהנס, סמכות עליונה בנצרות, כמו להבדיל הרב הראשי, שהחלטתו תקפה כהחלטת המלך, הגיע האוויין בכבודו ובעצמו, כינס את "ביתא ישראל" מכל הפריפריה של מחוז טיגריי בעיירה אינדבגונה בה גדלתי, וניסה לנצר את כל "ביתא ישראל" אל מול הקהל הנוצרי שהתאסף כדי לראות את הטקס.

האוויין נאם בפני הנוצרים שהתאספו ואמר: "גם לי יש קרבה ל'ביתא ישראל', לכן קבלו אותם, קחו את בנותיהם והם ייקחו את בנותיכם". הקהל הנוצרי שנכח במעמד מחא כפיים, משום שאנשיו אכן רצו לקחת את בנות "ביתא ישראל" לבניהם. האוויין הוסיף ואמר, כי מעתה "ביתא ישראל" ילמדו כמו קהילת קונמה שהתנצרה.

אך מי שטרפד את הכל היה אבי, נגוסה ימצאמהרת וובשת. הוא היה אז צעיר בשנות העשרים שלו, ושאל את האוויין, "למה אדוני אומר 'כמו שהקונמה נכנסו לנצרות ולימדנו אותם'? האם אנחנו דומים לקונמה? קהילת קונמה אוכלת תולעים, אין לה דת והם לא מפרידים בין טמא לטהור, האם אנחנו כמו הקונמה?"

האוויין, שמטרתו הייתה לנצר את "ביתא ישראל", ענה ואמר, "לא אמרתי שאתם כמו קונמה, אלא כמו שלימדנו אותם את הנצרות, כך נלמד גם אתכם. אבי הקשה שוב ושאל את האוויין, "מי אתם שתלמדו אותנו, 'ביתא ישראל', שיודעים להפריד בשר טהור מטמא? אם כבר אנחנו נלמד אתכם, כי מי התלמיד ומי המורה? אנחנו מאמינים בתורת אמת אשר קיבלנו אותה ממשה רבנו במעמד הר סיני, אם כבר אתם צריכים ללמוד מאיתנו."

האוויין קם מכסאו ואמר, "אתם בני ישראל חזקים, אז אברך אתכם 'ברוכים תהיו'!" הוא עזב את המקום והקהל של "ביתא ישראל" חזר לביתו בשמחה ובצהלה. כל החששות שהיו להם במהלך החודשים מאז התפרסם רצונו של האוויין לבוא ולנצר את "ביתא ישראל" נמוגו. צעירי "ביתא ישראל" הכריזו קודם לבואו שאם תהיה כפייה לנצר אותם, הם מוכנים למות על קדושת דתם, אך הודות לשאלותיו של אבי, ברוך ה' התבטל כל הרעיון.

הקהל הנוצרי אשר התכנס על מנת לראות את מעמד ההתנצרות של "ביתא ישראל", הוציא אמרה: "נגוסה ימצאמהרת העמיד את האוויין ויכול עליו אפילו בדת".

לימים אבי, יחד עם עוד אנשים שסייעו בידו בכל מחוז טיגריי, הצליחו להקים בית כנסת בכפר עדי וורבה כנגד כל הסיכויים, הן מצד התנגדות השלטון והן מצד האוכלוסייה הנוצרית שסובבת את מקומות מגוריהם.

באדיבות איוב וובשת

ההחלטה להקים בית כנסת בכפר עדי וורבה הייתה משום שבמקום היה קיים ממהראי צגאמלק יונס. הוא זה שעמד מול האוויין כשהגיע לנצר את כל "ביתא ישראל" במחוז טיגריי. הקיים היחידי שעמד מולו והשמיע את הברכות של

"ביתא ישראל" על פי בקשתו של האו"ן, לאחר שנגוסה ימצאמהרת וובשת העמידו על המקום.

החלום לעלות לירושלים המשיך גם לאחר בניית בית הכנסת. קהילת "ביתא ישראל" מהכפר עדי וורבה והעיירה אנדבגונה חיפשה אדם שילמד את הקהל ובעיקר את הילדים את שפת העברית, בכדי לקרב את גאולתם, ואכן מצאו אדם בשם ממהיר אדמס צ'כולה שהגיע מאסמרה לכפר עדי וורבה. בסמוך לבית הכנסת נבנתה מעין סוכת נצח ככיתת לימוד, ואני ואחותי הגדולה נרשמנו והתחלנו ללמוד.

השמועה על בית הספר הראשון לעברית התפזרה לה בכל רחבי המחוז. זכינו לביקור של חזי עובדיה, שליח ממדינת ישראל, אשר הגיע לכפר עדי וורבה לראות מקרוב את בית הכנסת ואת בית הספר. ביצענו מספר 'הקפות' במרחב של בית הכנסת יחד עם חזי עובדיה.

כיתת לימוד בכפר אתיופי

לימים, נישאה אחותי הגדולה, ואני הפסקתי את לימודי לשפה העברית בשל המרחק הרב מהעיירה לכפר עדי וורבה. אבי הכניס אותי לבית ספר כללי שבו לומדים נוצרים, מוסלמים ויהודים בעיירה אנדבגונה.

למרות היותי בבית ספר כללי, החלום על ירושלים לא נגדע אלא התחזק, משום שבביתנו הייתה ירושלים המוטיב של שיחות היום יום, החגים והשבתות.

אולי זה יישמע ילדותי, אך בכל פעם שראינו מטוס נוסעים חג מעלינו, היינו נושאים עינינו כלפי מעלה עם זרועות פתוחות ואומרים בשפה הטגרית: "רבולאלה, רבולאלה, נעי ווסדיני נעדי אירוסלם", שפירושו, "מטוס, מטוס, בוא תיקח אותי לירושלים ארצי".

החלום והכמיהה לירושלים הלכו והתעצמו, ובמקביל ללימודי בבית הספר הכללי, הייתי אכול קנאה במשפחות המתגוררות בכפר עדי וורבה שיש להם את האפשרות ללמוד עברית, ותמיד ליווה אותי החשש איך אדבר בעברית כשנגיע לירושלים.

בבית אבי אנו אוכלים ירושלים, שותים ירושלים, ישנים וקמים רק ירושלים, עד כדי כך שכשנולדה לנו אחות קטנה, קרא לה אבי בשם 'ירושלים', למרות ההצקות מן הנוצרים.

בהיותי תלמיד כיתה ט', ערב אחד ביושבי להכין שיעורי בית, ראה אבי קבוצה של "ביתא ישראל" תושבי העיירה אנדבגונה שהתחילו את מסעם לירושלים לקראת החשכה. אבי הסב את תשומת ליבי אליהם ושאל אותי אם אני מעוניין להצטרף. לרגע לא היססתי, הפסקתי את הכנת השעורים, קמתי, יצאתי מהבית בריצה, הצטרפתי לקבוצה ואמרתי להם שאני יחד איתם.

את מסעי התחלתי עם הקבוצה שהיא אומנם חלק "מביתא ישראל", אך לא משפחה שלי, ולמרות זאת קיבלו אותי בשמחה למסע לשם הגשמת החלום בן

אלפי השנים, חלום שהיה משותף לכל בני הקהילה.

התחלנו במסע רגלי, בסוף שנת 1979 בתנאים קשים מאד. חיינו על מים ופיתות שעשינו תוך כדי הליכה. היה מדריך מוסלמי שליווה אותנו והסביר לנו מה לומר במקרה שניתפס על ידי המורדים.

לאחר מסע בן שבוע ימים הגענו למקום בו ניתן היה לנוח שישי - שבת אצל משפחה מ"ביתא ישראל" באזור מזגה. לאחר הסעודה המכובדת שהעניקה לנו אותה המשפחה, הלכנו לישון. למחרת, ביום שבת השכם בבוקר, העירו אותי, היחיד מבין כל הילדים איתם ישנתי, ונאמר לי על ידי ראש הקבוצה – "איוב, קום, אתה חוזר עם מורה הדרך לבית שלך". האישה המבוגרת שהייתה איתנו, חמותו של ראש הקבוצה, שמעה וראתה שאני מתעורר ושחתנה מורה לי לעזוב, אך לא אמרה מילה.

באותו רגע לא פציתי פה, בעיקר מהפחד מראש הקבוצה, כי הוא זה שהסכים לצרף אותי אליהם ועכשיו הוא זה שמחליט הפוך. אמרתי לעצמי, למרות היותי רק בן אחת עשרה, שאם אני לא אהיה חזק, שום דבר לא יעזור. לא הראיתי את חולשתי ופחדתי כלל.

הערכתי שהסיבה לכך ששולחים אותי חזרה הינה אחת מהשתיים – או הגודל המחשיד של הקבוצה, או החשש שלא אוכל לסיים את המסע בחיים. פחדתי לסרב ולהתעקש להמשיך לישראל והחלטתי שאני חוזר. מורה הדרך המוסלמי אמר לי: "ילד, אל תפחד, אני אקח אותך לבית הוריק". בלית ברירה התחלתי במסע חזרה לעיירה אנדבגונה, לעשות שוב את אותה הדרך ולהסתכן בחיי.

הדרך הביתה כמעט הרגה אותי. אני והמדריך קיבלנו אוכל ליום אחד בלבד, והתעלפתי בשל הרעב ומחסור בנוזלים. המדריך נכנס לאחד הכפרים והתחנן בפני המקומיים שיצילו אותי. לשמחתי, הם נתנו לנו אוכל ומים, וכך ניצלתי.

בתקופה זו הייתה מלחמת אזרחים, והשלטון שלח כל בוקר לאסוף ילדים ובני נוער להרצאות ולשטיפת מוח על המשטר הקומוניסטי בתחנת המשטרה. ההיעדרות הייתה אסורה, והנעדרים נחשדו כמשתפי פעולה עם מתנגדי השלטון. עם היעדרותי, הוציאו נגדי שלטונות אתיופיה גזר דין מוות.

הגעתי הביתה רזה וחלש ונשארתי בחיים בנס. אמי מיהרה להחביא אותי בתוך אסם תבואה מתחת לערימות של חציר ושקי אורז, כדי שהחיילים והשוטרים המקומיים לא ימצאו אותי. היא אף לא סיפרה לאף אחד מהאחים שלי שחזרתי, כי פחדה שהם יספרו על זה לחברים וגורלי יהיה מר. היא שמרה על הסוד במשך שבועות, עד שאבא שלי החליט שעולים לישראל, הפעם ביחד.

גם המסע השני לישראל לא היה פשוט. אביו של איוב ארגן תושבים יהודיים מהכפר, ובשעת לילה מאוחרת יצאה הקבוצה לכיוון הגבול עם סודן במטרה לחבור לאנשיו של סוכן המוסד אקלום, שסייע להעלות אלפי יהודים מאתיופיה לישראל.

המסע הרגלי נמשך שבועות, לאורך אלפי קילומטרים של ואדיות ומדבריות, תחת איום תמידי של מפגש עם שודדי דרכים. בשלב מסוים היינו מותשים, וכך גם הסוסים והחמורים שסחבו עבורנו מים ומזון. הורדנו מהחמורים את מכלי המים, בהמלצת מורה הדרך שאמר לנו שבקרוב נגיע למעיין. הוא טעה, ובמשך יום וחצי נאלצנו ללכת תחת שמש יוקדת ללא מים.

באחד הלילות הצלחנו לחצות את הגבול מאתיופיה לסודן ולהתמקם באחד הכפרים. לחמושים המקומיים הסברנו שברחנו ממלחמת האזרחים והגיענו לעבוד בסודן. לא יכולנו לחשוף את העובדה שאנחנו יהודים ורוצים לעלות לארץ ישראל, הם היו הורגים אותנו. שהינו בכפר מספר שבועות, עד שאנשיו של אקלום יצרו איתנו קשר והבריחו אותנו לדירת מסתור באחד הפרברים של העיר חרטום, בירת סודן.

בזמן שהסתתרנו בחרטום, אקלום ואנשיו זייפו דרכונים סודניים עבור עשרות

ילדים ממתינים לעליה. באדיבות בית התפוצות

סרוק לצפייה בסרט זה

היהודים ורכשו עבורנו כרטיסי טיסה לאתונה. איש מוסד ליווה אותנו במהלך הטיסה, אבל בעת נחיתתנו כמעט ואירעה תקרית שעלולה הייתה לסכל את הגעתנו לארץ.

רכב העברה - דני לימור ופרדה ז"ל עם יהודים הממתינים לחשיכה בכדי להעבירם לעיר חרטום. (1980)

כשהעלו אותנו למטוס, לא היה לנו זמן להסתכל בדרכונים ולראות את השמות החדשים שלנו. כשנחתנו ביוון, קראו לנו בשמות החדשים כדי לעלות למטוס לישראל, אבל שכחנו מזה, לא חשבנו בכלל שזה מטוס ישראלי. איש המוסד דאג לעשות סדר בבלגן והזכיר לנו שאנחנו בידיים טובות ושנאנחנו טסים לישראל.

במאי 1980 הגעתי עם משפחתי לישראל - אופקים. מאוחר יותר עברה המשפחה לבאר שבע. הייתי לוחם בחטיבת גבעתי, וב-14 השנים האחרונות אני משרת במשטרה כשוטר קהילתי. המטרה שלי היא לתת שירות לכל שכבות האוכלוסייה, לסייע לאזרחים ולשמש עבורם אוזן קשבת. מי כמוני יודע איך מרגישים אזרחים שאין להם עם מי לדבר.

לשמחתי התמזל מזלי להיות חלק מהיהודים ששמרו על ירושלים. הייתי בין הראשונים מיוצאי אתיופיה שהתגייס ליחידות מובחרות בצה"ל ושירתי את מדינתנו לתפארת בסיירת גבעתי כלוחם מן המניין.